

Заклучение. Опыт Холокоста как мировой катастрофы всего человечества показан автором на частном примере встречи, дружбы и гибели двух мальчиков. Изучение истории Холокоста в анализируемом произведении помогает понять переживания детей, оказавшихся в условиях геноцида, глубоко постичь их трагедию, приводит к осознанию необходимости жить в мире. В результате исследования мы сделали определенные выводы.

Роман Дж. Бойна «Мальчик в полосатой пижаме» является прорывом в мировой литературе о войне, художественным и нравственным маяком, на который должны равняться все деятели искусств, обращаясь к теме детей Холокоста.

Тема и идея произведения раскрываются благодаря приему противопоставления.

Роман и наше исследование способны привлечь внимание юношей и девушек к исторической основе произведения, воспитать негативное отношение к нацизму и фашизму, чувство толерантности и сострадания к детям — жертвам Холокоста.

Данная работа, по нашему мнению, будет способствовать повышению интереса наших сверстников к литературе, чтению книг, постижению художественных образов, формированию общечеловеческих ценностей: доброты, милосердия, сострадания, гуманности. Книга Дж. Бойна «Мальчик в полосатой пижаме» способна расширить читательский кругозор учащихся, развить их познавательную и гражданскую активность.

Список цитируемых источников

1. Бойн, Дж. Мальчик в полосатой пижаме / Дж. Бойн. — М. : Фантом-пресс, 2017. — 310 с.

УДК 81-112

К. С. Ганакова

Установа адукацыі «Баранавіцкі дзяржаўны ўніверсітэт», Баранавічы

АСНОЎНЫЯ НАПРАМКІ ПАРАЎНАЛЬНА-ГІСТАРЫЧНЫХ ДАСЛЕДАВАННЯЎ НА РОЗНЫХ ЭТАПАХ РАЗВІЦЦА МОВАЗНАЎСТВА

Уводзіны. Параўнальна-гістарычнае мовазнаўства (або лінгвістычная кампаратывістыка) з'яўляецца асновай для сучаснага мовазнаўства. Дзякуючы параўнальна-гістарычнаму метаду, у канцы XVIII — пачатку XIX стагоддзя мовазнаўства вылучылася як свабодная і самастойная навука. Параўнальна-гістарычны метада уяўляе сабой сістэму навукова-даследчых прыёмаў вывучэння мовы, якая дае магчымасць выявіць паходжанне, заканамернасці і шляхі развіцця роднасных моў у мінулым, пачынаючы ад мовы-асновы (прамовы). Гэты метада выкарыстоўваецца пры даследаванні роднасных моў [3, с. 187]. Параўнальна-гістарычныя даследаванні ажыццяўляліся ў XX стагоддзі і працягваюцца на сучасным этапе развіцця мовазнаўства.

Асноўная частка. Падабенства некаторых моў было заўважана задоўга да XIX стагоддзя, аднак доўгі час вучоныя не маглі растлумачыць гэтыя факты. Штуршком да вырашэння дадзенай праблемы паслужыла знаёмства з санскрытам — старажытнай літаратурнай мовай Індыі. Асабліва вялікія ў гэтым заслугі Уільяма Джонса (1746—1794), англійскага ўсходазнаўца і юрыста. У адным са сваіх выступленняў У. Джонс адзначыў, што «санскрыцкая мова пры ўсёй сваёй старажытнасці валодае дзівосным строем. Яна больш дасканалая, чым грэчаская, багацей за лацінскую, і яна больш вытанчаная, у той жа час выўляецца блізкае сваяцтва з грэчаскай ды лацінскай мовамі як у дзеяслоўных каранях, так і ў граматычных формах, што не магло скласціся выпадкова» [1, с. 31]. Такім чынам, была сфармулявана гіпотэза, што ўсе гэтыя мовы ўзніклі з адной агульнай крыніцы. Доказ патрабаваў аналізу канкрэтных фактаў, ён стаў рэалізоўвацца па вызначаным метадазе, які атрымаў назву параўнальна-гістарычнага. Строгае паслядоўнае параўнанне было сродкам сістэматызацыі моўнага матэрыялу, а гістарычны падыход да мовы стаў галоўным прынцыпам даследавання.

Першым навукоўцам, што падступіўся да стварэння параўнальнай граматыкі на аснове збліжэння паміж санскрытам і мовамі Еўропы, быў нямецкі вучоны Франц Боп (1791—1867). Заслугай Ф. Бопы з'яўляецца тое, што ён здолеў на аснове матэрыялу роднасных моў, выводзячы старажытны першапачатковы выгляд формаў, растлумачыць з'явы адной мовы з дапамогай фактаў іншай мовы і пабудаваць агульную тэорыю [1, с. 30]. Пры параўнанні канчаткаў дзеясловаў ён высветліў, што ў індаеўрапейскіх мовах (тэрмін уведзены таксама Ф. Бопам) маюцца не толькі асобныя падобныя з'явы, але цэлая сістэма адпаведнасцей, адзінства граматычнай сістэмы. Гэта стала новым і вызначальным для стварэння параўнальна-гістарычнага метада.

Адначасова з Ф. Бопам, але незалежна ад яго пачаў параўнальна-гістарычнае вывучэнне індаеўрапейскіх моў дацкі мовазнаўца Расмус Раск (1787—1832). Ён даказаў падабенства германскіх моў з грэчаскай, лацінскай і балта-славянскімі мовамі, а таксама выказаў шмат палажэнняў, якія застаюцца актуальнымі да нашых дзён.

Заснавальнікам параўнальна-гістарычнага метада на славянскім моўным матэрыяле стаў Аляксандр Хрыстафоравіч Вастокаў (1781—1864). У сваіх працах «Рассуждение о славянском языке» (1820),

«Русская грамматика» (1831) вучоны сцвярджаў, што славянская прамова распалася на дыялекты, якія паступова дыферэнцыраваліся ў граматычных сістэмах, пакуль не сталі самастойнымі мовамі [2, с. 33].

На першпачатковым этапе распрацоўкі параўнальна-гістарычнага метаду лінгвістыка набыла статус самастойнай навукі, былі выпрацаваны асноўныя падыходы да параўнання роднасных моў:

1) глумачэнне роднаснай блізкасці некаторых моў паходжаннем ад адной мовы-асновы (прамовы) у выніку яе распаду;

2) мову-аснову цалкам аднавіць нельга, але магчыма вызначыць асноўныя дадзеныя яе фанетыкі, лексікі і граматыкі;

3) пры параўнальна-гістарычным вывучэнні моў трэба параўноўваць найбольш старажытныя ў мове словы, напрыклад, найменні сваяцтва (*маці, брат, сястра* і г. д.), лікі (да 10), некаторыя спрадвечныя займеннікі (*я, ты*), словы, якія абазначаюць часткі цела (*галава, нос, рука*), назвы жывёл, раслін;

4) на сваяцтва моў указваюць гукавое падабенства і супадзенні ў граматычных формах.

Заўважым, што частковае супадзенне гукаў, як і частковае разыходжанне пры ўмове рэгулярных гукавых адпаведнікаў, можа быць самым надзейным крытэрыем сваяцтва моў. Так, пачатковаму славянскаму *б* у лацінскай мове рэгулярна адпавядае *f* (*брат — frater, боб — faba, бяруць — ferunt*). Значэнні слоў, якія супастаўляюцца, таксама не абавязкова павінны цалкам супадаць, яны могуць разыходзіцца па законах полісеміі (шматзначнасці). Пры ўсталяванні гукавых адпаведнікаў неабходна ўлічваць гістарычныя гукавыя змены, якія выяўляюцца ў мовах у выглядзе «фанетычных законаў» [4, с. 213].

Для ўстанаўлення генетычнай тоеснасці моўных адзінак (а значыць і роднанасці моў) трэба выкарыстоўваць наступныя аперацыі: параўноўваць моўныя адзінкі — карані, афіксы, словы, фанемы; абгрунтаваць падабенства ў іх паходжанні; узнаўляць спрадвечны, першасны склад марфемы, формы слова, фанемы; паказваць, якая форма той ці іншай моўнай адзінкі больш ранняя, а якая пазнейшая [2, с. 187—188].

У XX стагоддзі параўнальна-гістарычнае мовазнаўства захавала свае асноўныя палажэнні ў даследаванні гісторыі індаеўрапейскіх і іншых моў (Э. Бенвеніст, А. Вальд, Е. Курьловіч, А. Мейе, В. Пізані, Г. Хірці, Ф. Шпехт і інш.). Аднак колькасць метадаў даследавання дапоўнілася прыёмамі лінгвістычнага структуралізму і арэальнай лінгвістыкі. У прыватнасці, асноўнымі дасягненнямі гэтага перыяду сталі: расшыфроўка клінапісных хецкіх таблічак XIX—XIII стагоддзяў да н. э., напісаных на адной з самых старажытных індаеўрапейскіх моў народаў Малой Азіі; даследаванне старажытных моў (хецкай, тахарскай, скіфскай); вывучэнне індаеўрапейскай граматыкі, індаеўрапеістыкі, індаеўрапейскай арэальнай лінгвістыкі; стварэнне тэорыі і практыкі рэканструкцыі тэкстаў, гэта новая вобласць даследавання вяртала навуковую метадалогію да прынцыпаў гістарызму і сувязі мовы з культурай.

Немагаважым дасягненнем кампаратывістыкі XX стагоддзя становіцца распрацоўка сучаснай геалінгвістыкі як навукі пра разнастайнасць моў свету, іх арэалы і тыпалагічнае падабенства, якая аб'ядноўвае шматлікія супрацьлегласці мінулага (тыпалагічнае (марфалагічнае) і гістарычнае мовазнаўства, унутраную і знешнюю лінгвістыку, сувязь індаеўрапейскай сям'і з іншымі сем'ямі), спрыяе адзінству параўнальна-гістарычных, тыпалагічных, сацыялагічных (этналінгвістычных) даследаванняў.

Параўнальна-гістарычнае мовазнаўства пачатку XXI стагоддзя характарызуецца наступнымі фактарамі:

– увядзеннем у параўнальна-гістарычную лінгвістыку прынцыпаў сістэмнай рэканструкцыі, якая накіравана на ўзнаўленне не толькі асобных адзінак (праформаў), а ўсёй структуры, сістэмы мовы поўнасцю. У выніку гэтага рэканструювалі вакалізм і кансанантызм індаеўрапейскай прамовы, сістэма скланення і спражэння, вызначаныя старажытныя асаблівасці сінтаксіса індаеўрапейскіх моў;

– распрацоўкай і прымяненнем метадаў унутранай рэканструкцыі — устанаўленнем культурнай памяці слоў пэўнай мовы ў працэсе супастаўлення слоў з іх эквівалентамі ў іншых мовах, як у роднасных, так і ў няроднасных. Такі падыход дапамагае ўбачыць у семантыцы слоў універсальную культурную памяць і самабытныя пласты культурнай памяці пэўнай мовы;

– рэалізацыяй прынцыпаў рэгіянальнай лінгвістыкі (дыялекталогіі) у метадалогіі параўнальна-гістарычнага мовазнаўства [1, с. 41—42].

Заклучэнне. Параўнальна-гістарычнае мовазнаўства, заснаванае на паняцці генетычнай еднасці роднасных моў, нягледзячы на ўзнікненне новых метадаў вывучэння мовы, працягвае сваё развіццё. Адным з актуальных напрамкаў яго даследаванняў застаецца вылучэнне заканамернасцей структуры роднасных моў з выкарыстаннем метады сістэмнай і ўнутранай рэканструкцыі. Разам з тым назіраецца агульная для ўсяго мовазнаўства тэндэнцыя да выкарыстання дасягненняў з іншых галін лінгвістычных ведаў і збліжэнне з даследаваннямі ў сферы структурнага вывучэння мовы, лінгвістычнай геаграфіі і нават лінгвакультуралогіі.

Спіс цытаваных крыніц

1. Бирюкова, Е. В. О тенденциях развития современного сравнительно-исторического, типологического, сопоставительного языкознания / Е. В. Бирюкова, Л. Г. Попова // Филологические науки. Вопросы теории и практики : в 3 ч. — Тамбов : Грамота, 2015. — № 11 (53). — Ч. III. — С. 40—43.
2. Иванова, Л. П. Курс лекций по общему языкознанию : науч. пособие / Л. П. Иванова. — Киев : Освита Украины, 2006. — 312 с.
3. Сцяцко, П. У. Уводзіны ў мовазнаўства / П. У. Сцяцко. — Гродна : ГрДУ, 2001. — 231 с.
4. Реформатский, А. А. Введение в языковедение : учебник / А. А. Реформатский. — М. : Аспект Пресс, 1996. — 536 с.